

Exponat Huddex 2026,
Posthistoria nationell klass
Giselher Naglitsch

Indikatorer i adress till lösväska

Syfte

Med detta exponat vill jag visa ett antal indikatorer i adresser som antyder att adressaten ägde, eller hade andel i en lösväska för vilken han hade avtal med en postmästare om väskans skötsel/ombesörjande. Exponatet avser en spontan utveckling från tiden för postverkets inrättande till 1872 då postverket kom med anvisningar.

Lösväskornas långa historia

Postens förordningar och cirkulär återkommer med vissa mellanrum till hur posthanteringen på landet skulle skötas. Lösväskor, senare kallade postväskor, kom att spela en viktig roll i sammanhanget. Den som ville ha en lösväska fick avtala om detta med postmästaren. Transporten till och från postkontoret kunde man ombesörja själv eller avtala med postförare om. Efterhand reglerades parternas ansvar, men långt in på 1800-talet fanns inga fasta taxor. Korrespondenterna fick förhandla med postmästare och postförare. Den äldsta bevarade, daterade lösväskan i Postmuseum är märkt 1784.

En av postmästarnas uppgifter var att sortera ankommande post till väskorna. För det behövde han vägledning. Mina studier av stora mängder brev leder till slutsatsen att det utvecklades praxis, som blir allt tydligare i början och mitten av 1800-talet:

och, à, samt &

är en tydlig indikation om adressering till postväska. Ofta ser man dessa efter postorten och därunder namnet på en egendom, bruk, socken eller tjänste-boställe. Även andra indikatorer finns, t.ex. Medföljer ...

Inte förrän år 1872 fick allmänheten en vägledning om lämplig adressering: Nu skulle adressen till en lösväska skrivas så att egendom, bruk, boställe, socken, mm kom efter adressatens namn men före postorten.

Referenser och forskning

Den enda forskningen som finns i ämnet är signerad Giselher Naglitsch, utställaren av detta exponat. En omfattande artikel finns i Postryttaren 2025.

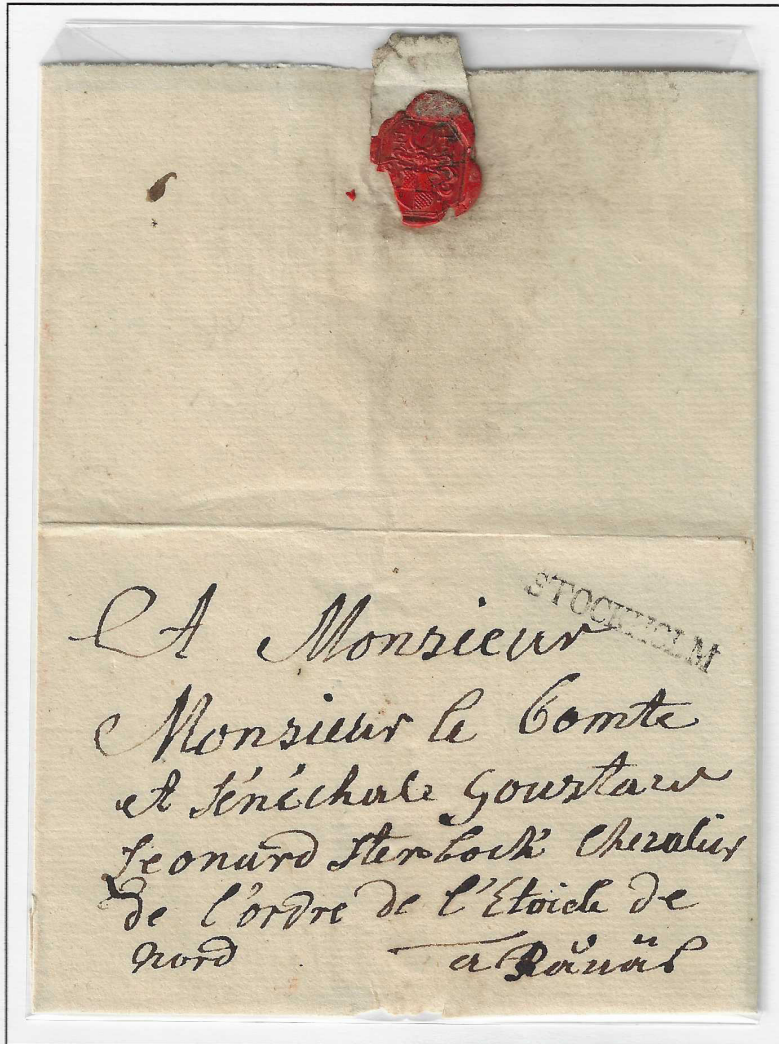
		Plan	
<u>Typ av väska</u>	<u>blad nr</u>	Till näringsidkare	17-24
Utvecklingen	2-4	Sockenväskor	25-26
Till egendom	5-12	Medföljer NN	27-28
Till boställe	13-16	Till institutioner	29-32

à

Lösbrev utvecklas till lösväska

Första gången lösbrev diskuteras i cirkulären sägs att breven skulle läggas i ett extra omslag med pengar till portot och anvisningar till postmästaren. Dessa omslag utvecklades under 1700-talet till de lösväskor vi känner.

A Monsieur Le Comte Goustaue Leonard Stenbock ... a Rånäs
Brevomslag med sex rader titlar 1752-57

Det äldsta registrerade lösbrevet med poststämpel - ett av två liknade

Så beskrev Lennart Ivarsson det brev som ingick i hans utställningssamling Svensk Posthistoria: "Lösbrev poststämplat i Stockholm, transporterat postvägen Stockholm-Norrtegel, avlämnat vid Rö kyrka för att föras som lösväska till Rånäs. Brevet är stämplat med normalstämpel 4, Stockholm typ 3, i bruk 1752-1770. Detta brev är det äldsta registrerade lösbrevet med poststämpel och kan efter studier dateras till perioden 1752-1757, då mottagaren levde på Rånäs slott. Lösbrev taxa utan maxvikt var 1 öre silvermynt (1707-31/12 1785)."

Två datum som kan sätta den bortre parentesen i tidsbestämningen: Stenbock blev den 13/12 1757 vice landshövding i Kronobergs län, dog i Växjö den 30 maj 1758, knappt 47 år gammal.

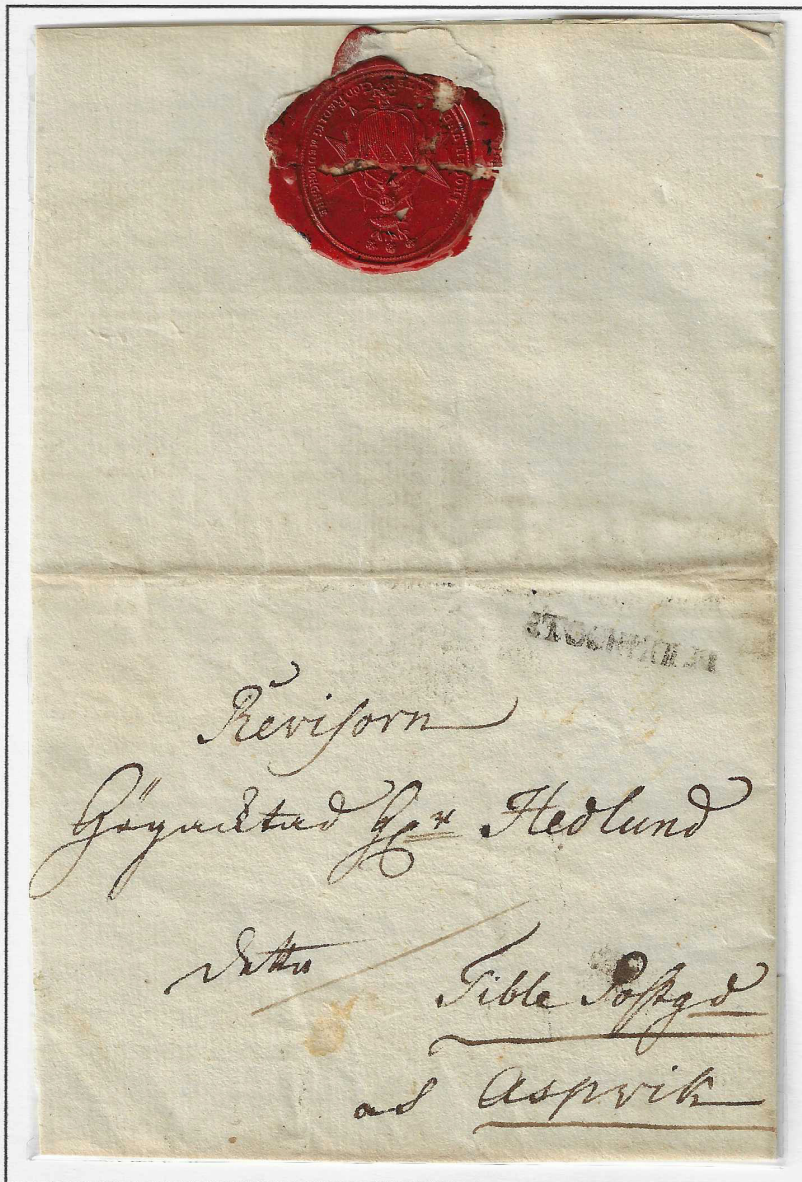
En jämförelse mellan stämpelavtrycken ger intryck att det ovan visade kommer från en mindre sliten, nästan ny, stämpel.

och

Adresserat till/över postgård

Innan det blev vanligt med lösväskor kunde brev till "korrespondenter på landet" sändas ut lösa. Sällsynt uppträder brev med adressering till postgård, med anvisningar om vidarebefordran. Till och från postgården kunde det ske med ordinarie postförare.

Sigillet omskrift: TROGEN UNDERSÅTE GOD REDIG MEDBORGARE

Revisorn Högaktade Herr Hedlund detta / Tibble Postg(år)d och Aspvik
Stockholm, rakstämpel typ 3, i bruk 1752-1770, Brevet kan tillskrivas stämpelns senare tid:
Hedlund föddes 1735, var 17 år när stämpeln togs i bruk. Han var akriiv i tjänst 1771.

Ingen kartering: lösbrev. Brevet har lämnats av vid Tibble postgård
på den Stora Västra Postvägen från Stockholm mot Enköping.
Adresseringen antyder att Aspvik hade avtal om postväska med postkontoret i Stockholm.

Lösbrev kostade 1 öre silvermynt till postmästaren (1707-31/12 1785)

och

Praxis utvecklas

Under 1700-talet till mitten av 1800-talet utvecklades praxis. Studiet av stora mängder brev visar att adress till lösväska fick en markering mellan postorten och väskans hemvist med: **och, à, eller &**

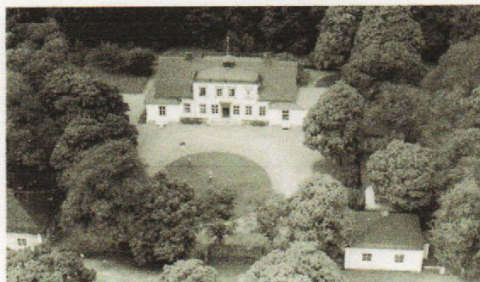
Ramunda Boda Post Cont och Stora Lassåna Bruket
Bruks Inspektoren Högädle Herren Sebastian Haij
Kartering 1. Daterat Arboga och W:hulta d. 22 Dec 1814.

Porto Arboga-Ramundeboda: 2 skilling och 3 rundstycken, taxa 1/5 1807 till 31/12 1819.

Adressaten

Bruksinspektorn **Sebastian Haij** bodde på **Stora Lassåna herrgård**, ägd av Laxå bruk. 1643 fick Laxå Bruk Drottning Kristinas privilegiebrev och sex års frihet på hammar-skatten, masugnar och stångjärnshammare.

År 1637 startades byggnationen av Lassåna herrgård, vilken skulle tjäna som bostad åt den Boijska ägarläkten. Än i dag finns kopplingar mellan Laxå Bruk och Stora Lassåna herrgård.

och

Egendom

STOCKHOLM till Norrtälje och Degerö

Öfver Adjutanten, Majoren och Riddaren af Kongl. Swärds Orden, Friherre Wilhelm R: Leuhusen
Stockholms enradsstämpel typ 12, i bruk 1815-1819
Porto Stockholm-Norrtälje: 2 skilling och 3 rundstycken. Taxa 1/5 1807 till 31/12 1818.

Daterat Säby d 8 Maj 1816. Karterat 26.

Det finns minst fyra Säby i Stockholms närhet varifrån brevet kan ha kommit in löst.

Från Stockholm har det gått med Grisslehamnsposten till Norrtälje.

Den gick som kärrpost två ggr/vecka.

Adressaten

Willhelm Reinhold Leuhusen, född 1768, Degerö, Malsta, Stockholms län. Död 1853, Beateberg, Rö, Stockholms län. Friherre, överadjutant med lång karriär i armén. Volontär vid livregementet till häst 1775. Korpral

vid livregementet 1776. Sekundadjutant vid Upplands regemente 1783. Västmanlands regemente: fänrik 1787, löjtnant 1792, kapten 1793. Avsked 1795. Överadjutant och major i armén 1802. Avsked ur krigstjänst 1812.

Daterat Hörnberga D: 9te Juni 1850, till Westerås och Hagbyholm,
Auditören Ernst Jacob von Post.

Brevet saknar kartering indikerar **lösbrev**. Inkommet löst från Hörnberga som ligger strax öster om Köping, i riktning mot Västerås. Gått ut löst i väska. Avgift till postförvaltaren 1 skilling banco.

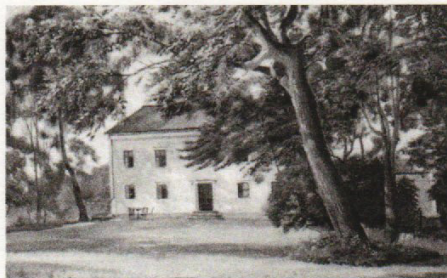
Enligt 1872 års Adressortlexikon hade Hagbyholm lösväska från Västerås.

Undertecknat av Carl Andersson, som tackar för erbjuden tjänst. Förvaltare?

Adressaten

Ernst Jakob von Post, son till Olof Jakob Rangel adlad och adopterad von Post. Född 1807 på **Hagbyholm**. Student i Uppsala. Auskultant i Svea hovrätt 1827. Vice auditör vid Hälsinge regemente mars 1830. Auditör vid Hälsinge regemente juni 1830. Avsked juni

1834. Död 1871 på Hagbyholm. Hagbyholm i Irsta, Västerås, instiftades som fideikommiss 1695, som ett kuratel med rätt för Uppsala universitet till viss del av avkastningen. Åren 1830-1871 var Ernst Jacob Rangel von Post Hagbyholms kurator och förvaltare.

&

Egendom

HÖRBY 1/10 1859 till Hörby / Här & Bosjökloster
Inspektoren Högäde Herr Appelgren

Lokalbrev

Hörby har ändrats till Här av en annan hand än den ursprungliga avsändarens,
möjligen en postfunktionär.

Porto för lokalbrev var 3 öre upp till 4 lod = $4 \times 13,3 \text{ g} = 53,2 \text{ g}$. Taxa 1/7 1858 till 31/12 1862.

I tidig frimärkstid men inte frimärkt. Det var accepterat då.

Enligt 1872 års Adressortlexikon hade Bosjökloster lösväska.

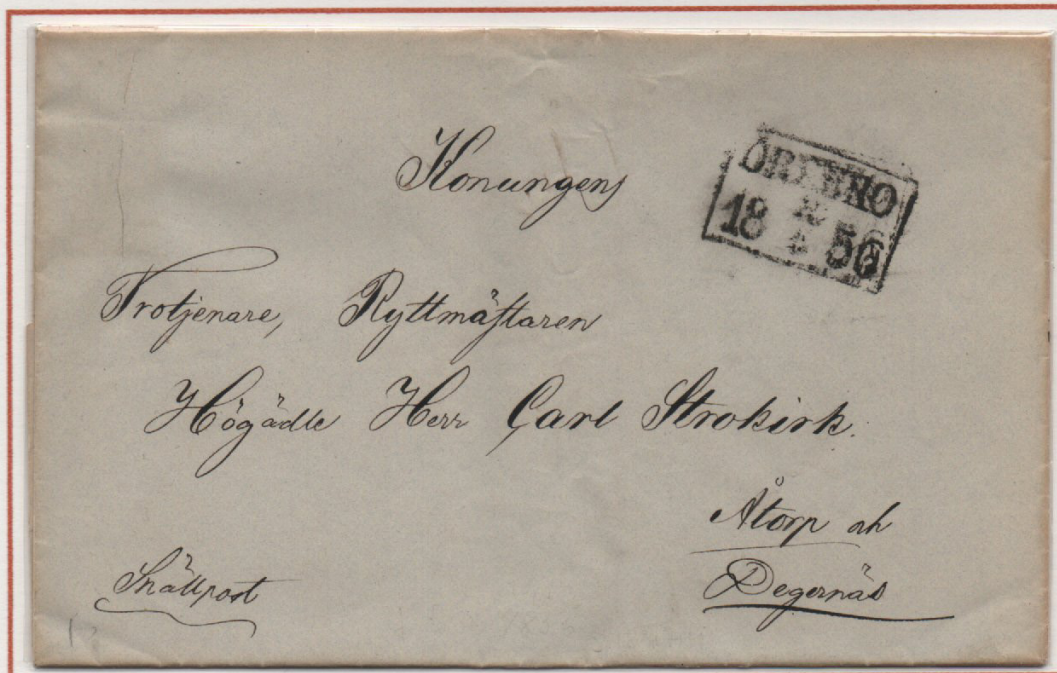
Brevet, daterat den 30/9 1859, har sin ringa storlek till trots
innehållit en räkning, vilket framgår av bevarat innehåll.

Adressaten

Bosjökloster var ett av tre medeltida nunnekloster i Skåne. Efter reformationen drogs klostret in till kronan. År 1604 kom Bosjökloster i släkten Becks ägo. Efter politiska förvecklingar, med såväl danska som svenska kungar, förlorade släkten godset.

Men år 1735 lyckades Corfitz Ludvig Beck-Friis återfå det. Friherre Lave Gustaf (1834-1904), var den siste Beck-Friis som ägde Bosjökloster. Han bör ha varit **Inspektör Appelgrens** arbetsgivare. Bild: Bosjökloster före ombyggnad på 1850-talet

ÖREBRO 20/5 1856 till Åtorp och Degernäs
Konungens Trotjänare, Ryttmästaren Högädle Herr Carl Strokirk.

Snällpost

gick mellan Stockholm och norska gränsen.
Befordran med snällpost kostade inget extra.
Kontant betalt privat brev i tidig frimärkstid.

Enligt 1872 års Adressortlexikon hade Degernäs lösväska från Åtorp.

Degernäs vid Degerfors ligger ca 5 mil väster om Örebro.
Åtorp postkontor, 12 km söder om Degerfors, inrättades 1/1 1837.

Adressaten

Elias Carl Strokirk, född 1814, död 1887 på Degernäs, studerade vid Karolinska skolan i Örebro och Uppsala Lyceum. Korpral vid Livregementets husarcorps 1833, kornett 1834, löjtnant 1843, ryttmästares avsked

1848/1849. Blev 1844 förvaltare för faderns egendomar **Degernäs** och Övre Degerfors, till vilka han blev ägare vid faderns frånfälle 1856.

RYTTMÄSTARE ELIAS CARL STROKIRK
E. BRIL & 1887.

Degernäs gård. 1887.

UPSALA 22/1 1852 till Enköping & Haga

Till Herr Öfverjägaren C. G. Anstrin

Enligt 1872 års Adressortlexikon hade Haga lösväska från Enköping.

Fribrev. Taxa Uppsala-Enköping 1835 till 30/6 1855: 3 skilling banco, 2:a viktklass = 6 sk.

Adressaten

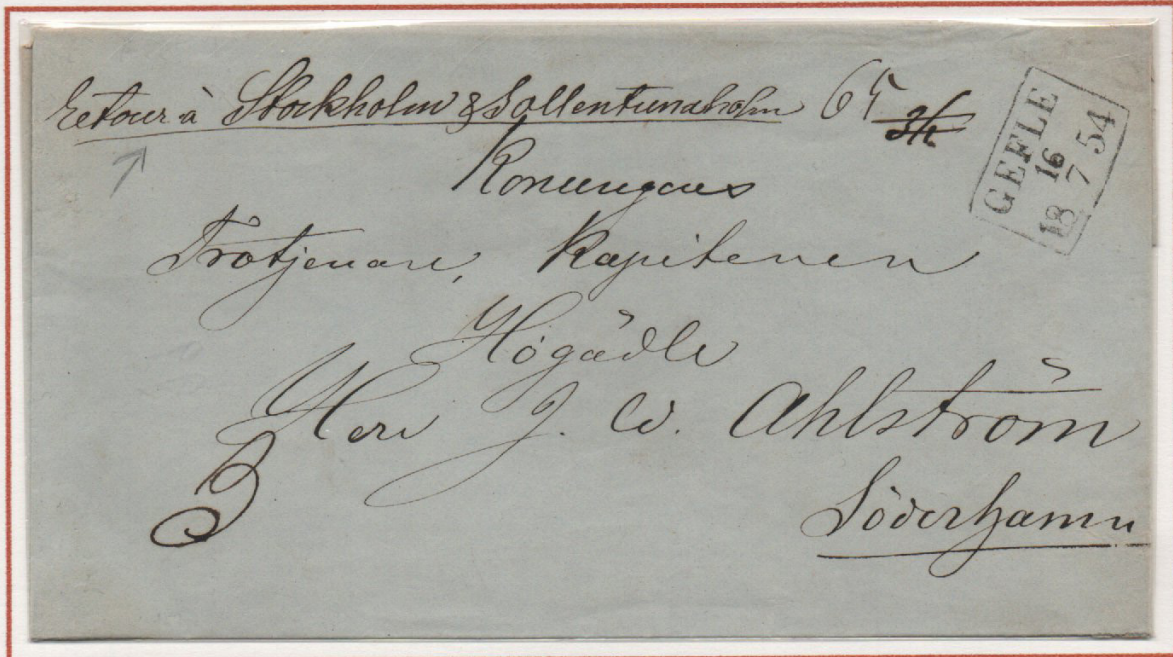
Carl Gustaf Anstrin, utexaminerades 1843 från skogsinstitutet, lantmätarexamen 1843, 1858 ordinarie överjägästare i Uppsala län, 1869 jägästare i Uppsala revir, 1892 d:o Olands revir.

Vid tiden för detta brev ägdes **Haga** i Svinne-garns s:n ca 5 km söder om Enköping av hov-stallmästaren Ferdinand Braunerhielm. Det är troligt att Anstrin fick betjäna sig av gårdens väska.

C. G. ANSTRIN. †

Den 7 juni afled i Uppsala f. d. öfverjägästaren **Carl Gustaf Anstrin** i en ålder af 80 år. A. utexaminerades 1843 från Skogs-institutet och aflade 1845 landtmätarexamen. A. avancerade sedermera och blef 1858 ord. öfverjägästare i Uppsala län, 1869 jägästare i Uppsala revir och 1892 i Olands re-vir, hvilket år han tog afsked. Den dugande mannen sörjes närmast af maka.

GEFLE 16/7 1854 till Söderhamn

Konungens Trotjänare, Kapitenen Högädle Herr J. W. Ahlström

Retur à Stockholm & Sollentunaholm

Porto Gävle-Söderhamn: 4 skilling banco, 3:e viktklass = 12 skilling. Taxa 1835 till 1/7 1855.

Eftersändningen, fastän betydligt längre, kostade inget extra.

Befordran: Gävle-Söderhamn-Uppsala kärpost, Uppsala-Stockholm diligens.

Under seglationstid kan transporten Uppsala-Stockholm ha skett i säck per ångbåt.

Från Stockholm i lösväska med diligensen mot Uppsala eller privat transport.

Adressaten

Kapten Ahlström har inte kunnat spåras. Åren 1790-1864 var gården **Sollentunaholm** i Rubeckska släktens ägo. Herrgården ligger i Eds socken, Sollentuna, Stockholms län. En sätesbyggnad uppfördes på 1640-talet på

Sollentunaholmen. Den omnämns redan under Vasatiden. Idag återstår bara antikvariska lämningar av den gamla gården.

Vid tiden för brevet var **Antuna** i Rotebro närmaste postgård.

GÖTEBORG 11/(10) 1857 till Lidköping & Degeberg

Direktören och Riddaren Högädle Herr E. Nonnen

I tidig frimärkstid ofrankerat brev.

Enligt 1872 års Adressortlexikon hade Degeberg lösväska från Lidköping.

Adressaten

Edward Nonnen f 1804 i Hamburg, kom till Sverige 1821, lantbruksstuderande i Tyskland 1824-1826. Köpte säteriet och herrgården Degeberg 1828, där han år 1834 inrättades det första lantbruksinstitutet i Skandinavien. Rikets ständer hade år 1834 beviljat honom

ett årligt statsanslag för detta ändamål. Eleverna var indelade i två klasser, av vilka den högre upphörde 1853 och den lägre, som var en föregångare till de lägre lantbruks-skolorna, nedlades vid Nonnens död 1862.

Egendom

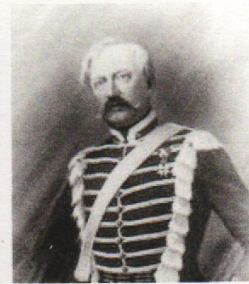
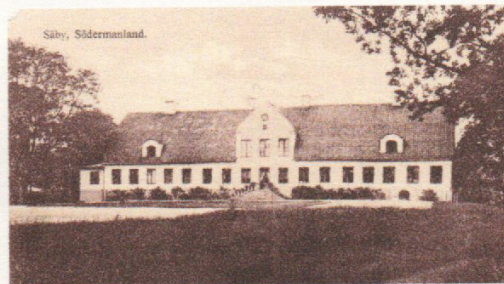

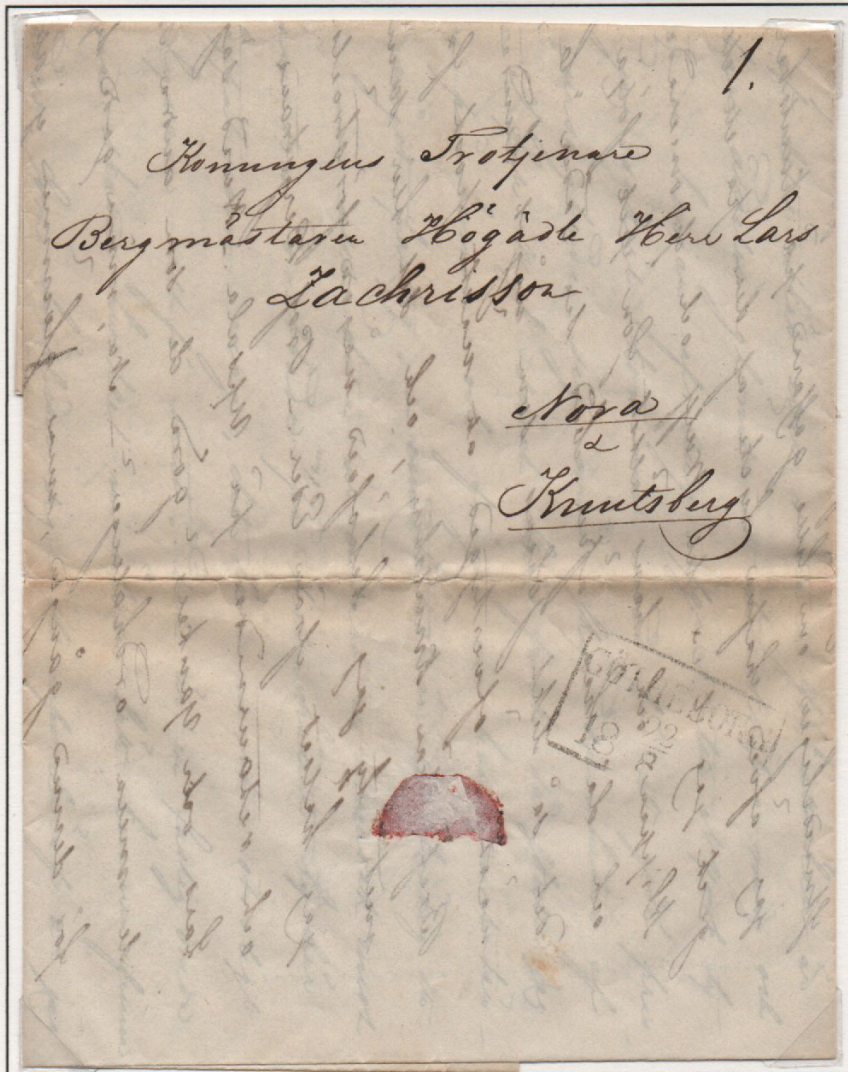
KATRINEHOM 12/8 1870 till Strängnäs, Säby
Högvälborna Fru Friherrinnan Lotten Wrangel född Leijonhufvud.
Enligt 1872 års Adressortlexikon hade Säby fideikommiss lösväska från Strängnäs.

Adressaten

Sophia Charlotta (Lotten) f. Leijonhufvud, gift med Carl Otto Wrangel fideikommissarie till **Säby**. Herrgården belägen vid Mälaren i Aspö socken, Strängnäs kommun.

Huvudbyggnaden fick sitt nuvarande utseende 1835. Mellan 1712 och 1977 ägdes Säby av släkten Wrangel och var då fideikommiss.

GÖTEBORG 22/8 1840 till Nora & Knutsberg
 Konungens Trotjänare Bergmästaren Högädle Herr Lars Zackrisson
 Adresseringen antyder lösväska.

Adressaten

Lars Zackrisson, född i Riga 1802, kom till Nora 1827 och gifte sig 1837 med en dotter till bergmästaren Samuel Troilius, vilken innehade ämbetet som bergmästare i Nora 1791-1841, hela 50 år på bergmästarbostället Knutsberg. Lars Zackrisson var "geschwornen", dvs biträdande bergmästaren i Nora, men övertog ämbetet som bergmästare i Gävle dit familjen flyttade 1841.

&

Kronofogde-/befallningsmannaboställe

GÖTEBORG 29/10 1855 till Strömstad & Wettelanda

Herr Krono Befallningsman Handin

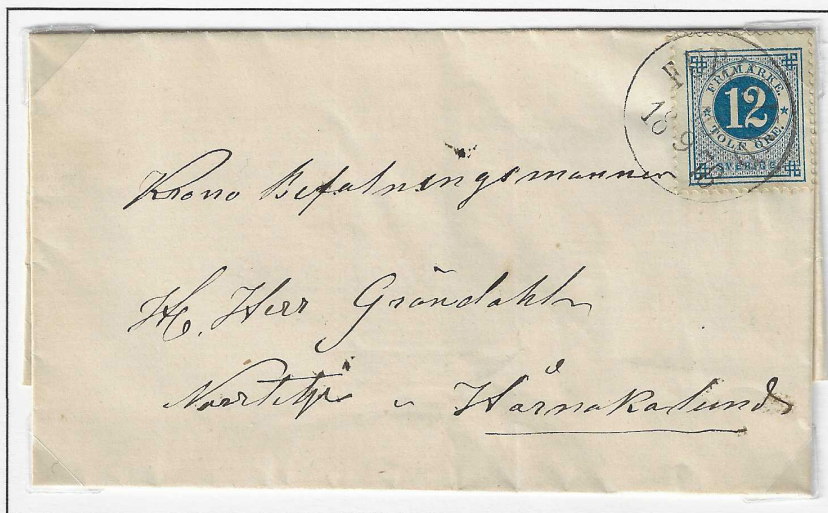
Befallningsman användes i vissa landsdelar synonymt med kronofogde.

Enligt 1872 års Adressortlexikon hade Wettelanda lösväska från Strömstad.

Adressaten

Befallningsmannen har inte gått att spåra. Och Wettelanda kronofogdeboställe i Skee socken, Vette härad, är nu försvunnet. Skee pst, inrättad 1/1 1875, övertogs den 5/8 1875 av kronofogden J A Ringius på Wettelanda.

När han 1886 flyttade till Strömstad drogs pst in. Den återinrättades 1888 på Wettelanda lydande under Strömstad. 1890 flyttades pst från Wettelanda, som låg 500 m från allmänna landsvägen. Ref.: Erik Lindgren häfte 177.

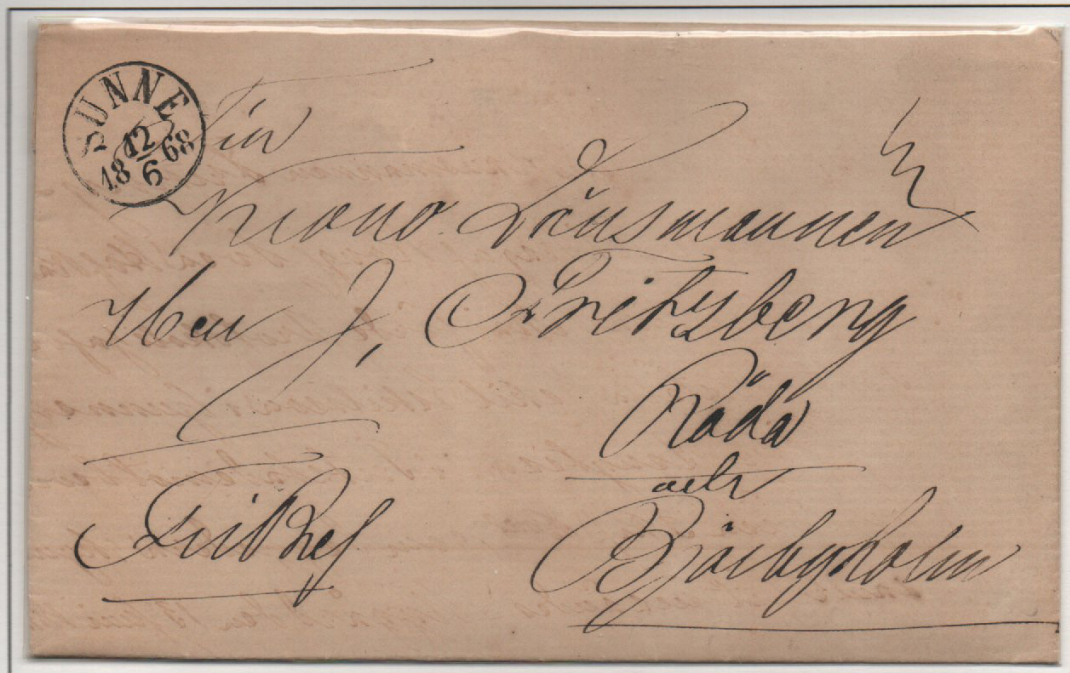
FURUSUND 10/9 1878 till Norrtelje & Härnackalund

H. Herr Gröndahl

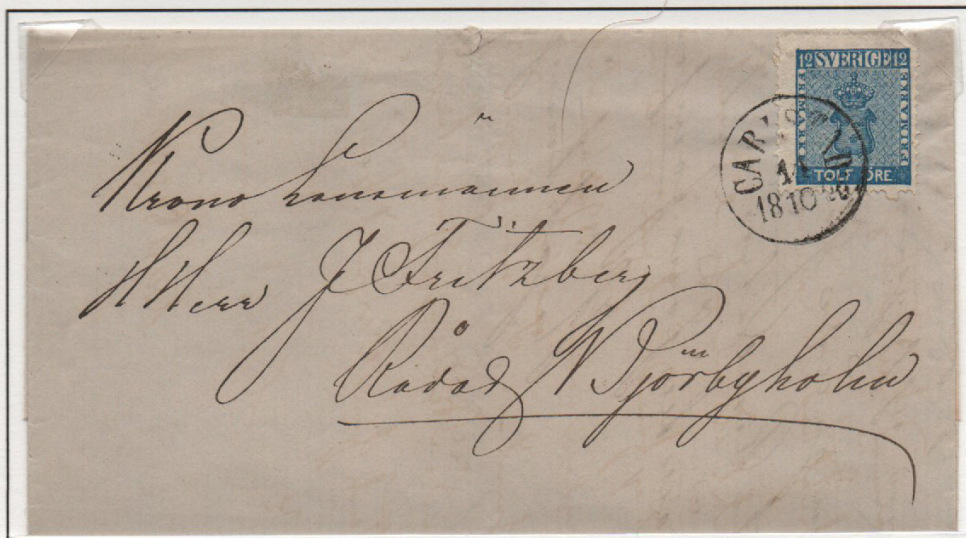
Kronobetjänter, som i samband med indragningen av kronobrevbäringen inte fick acceptabel kompensation genom en näraliggande poststation, kunde under vissa förhållanden, från 1876 få en **kostnadsfri tjänsteväska**. Det synes ha gällt Härnackalund.

och

Länsmansboställe

SUNNE 12/6 1868 till Råda och Björbyholm
Kronolänsmannen Herr J. Fritzberg
Ofrankerat tjänstebrev, före tjänstefrimärkenas införande.

KARLSTAD 11/10 1866 till Råda & Björbyholm
Kronolänsmannen Herr J. Fritzberg

Adressaten

Kronolänsmannen J. Fritzberg,
f 1830, tillträdde tjänsten för
Nye och Dalby socknar år 1865.

Enligt Sveriges Handelskalender
1867 skulle han adresseras
Stället & Björbyholm.

à

Jägmästareboställe

ÖRSUNDSBRO 4/7 1876 till Enköping å Wiggeby.

Jägmästaren Högädle Herr S. Trysén.

Enligt 1872 års Adressortlexikon hade Wiggeby lösväska från Enköping.

Befordran: kärrpost gick sommartid tid två ggr/vecka: Uppsala-Örsundsbro-Enköping.

Brevet är daterat 2/7, en tisdag, men inte postbehandlat förrän torsdag 4/7, ankomststämplat Enköping samma dag.

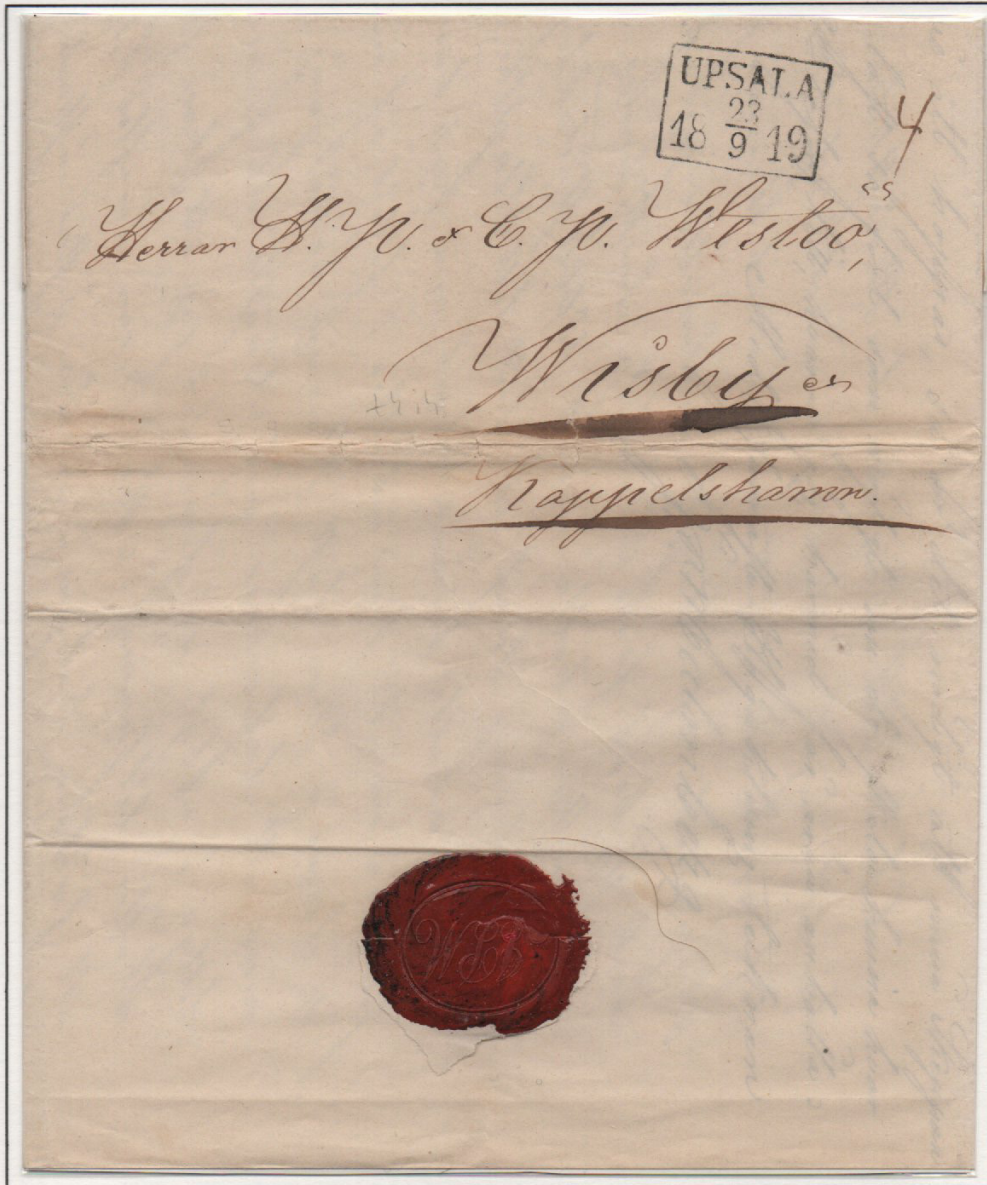
Adressaten

Stefan Sigge Trysén var överjägmästare i Enköpings revir, med Wiggeby som tjänsteställe.

&

Kalkbruk

Uppsala 23/9 1849 (typ 4) till Wisby & Kappelshamn

Herrar H. P. & C. P. Westöö

Befordran: Vid tiden för brevet gick två diligensposter i veckan från Uppsala till Stockholm. Vidare från Stockholm med stora södra posten till Linköping, därifrån med sidoposten över Kalmar.

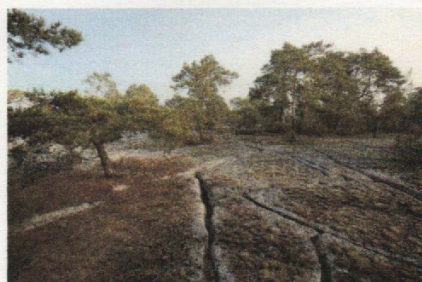
Porto Uppsala-Visby: 10 Skilling Banco, taxa 1835 till 31/8 1851.

Avsändaren J P Malmberg i Uppsala, informerar om leverans av 15 000 taktegel.

Adressaterna

far och son, **Hans Petter och Carl Petter Westöö**.

Fadern (1787-1862) köpman, redare, bruksägare, borgare i Visby och riddare, var under 1800-talet "den store kalkpatronen på Stora Vikers" längst in i Kappelshamnsviken, där det sedan lång tid tillbaka bedrevs kalkbrytning och kalkbränning.

Under 2010-talet blev området föremål för en utdragen tvist mellan fortsatt brytning och Natura 2000.

&

Järnbruk

SMEDJEBACKEN 11/11 1837 till Hedemora & Stjersund
Bruks Bokhållaren Herr H. J. Arnberg.

Porto Smedjebacken-Hedemora: 4 skilling banco, taxa 1/1 1835 till 30/6 1855.

Enligt 1872 års Adressortlexikon hade Stjersunds järnbruk lösväska från Hedemora.

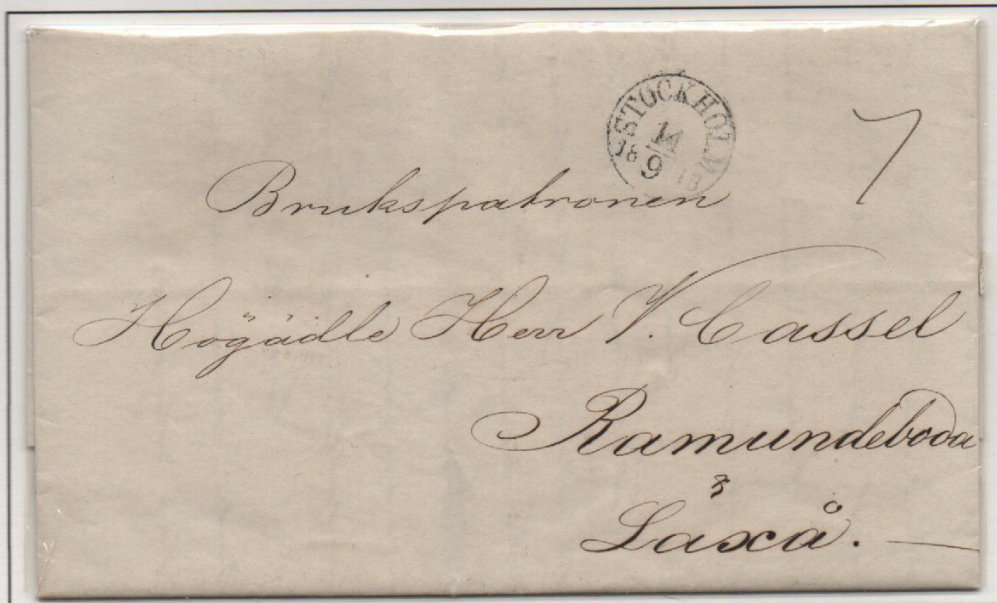
GAGNEF 15/7 1840 till Hedemora & Stjersunds bruk
Porto Gagnef-Hedemora: 4 skilling banco, taxa 1/1 1835 till 30/6 1855.

Adressaten
Bokhållaren
Hans Jacob Arnberg,
kom till Stjersunds
bruk 1836.
Han var då bara
17 år gammal.
Omnämns senare
som bruksinspektör.

&

Järnbruk

STOCKHOLM 14/9 1848 till Ramundeboda & Laxå
Brukspatronen Högädle Herr V. Cassel

Enligt 1872 års Adressortlexikon hade egendomen Ramundeboda lösväska.
Porto Stockholm-Ramundeboda: 6 skilling banco, taxa 1/1 1835 till 30/6 1855.

Postkontoret Ramundeboda inrättades 1686, nedklassades 1851 till postexpedition,
namnändrades den 1/11 1862 till Finnerödja, nedklassades till poststation
den 1/12 1866, men återfick status postexpedition 1952.

Adressaten

Slakten Cassel övertog bruket 1811. Viktor Cassel övertog 1840 som disponent och köpte senare Laxå bruk. Cassel utvidgade bruket, införde lancashiresmidet och drev upp jordbruket. Han är dock känd för att ha varit en riktig bondeplågare, som inte sällan slog sina

torpare med egen hand. År 1872 överläts verksamheten på Laxå AB. Under 1900-talet lämnade bruket sin järn- och ståltillverkning. Nuvarande verksamhet omfattar bl.a. vidareförädling av mineralull och produktion av olika typer av vägfiber till asfalt, mm.

och

Glasbruk

GÖTEBORG 23/11 1851, stämpel på baksidan, till Arvika och Eda Glasbruk

Herr Brukspatron G. Santesson

Porto Göteborg-Arvika: 6 skilling banco, taxa 1/1 1835 till 30/6 1855.

Enligt 1872 års Adressortlexikon hade Eda Glasbruk lösväska, nu från Charlottenberg.

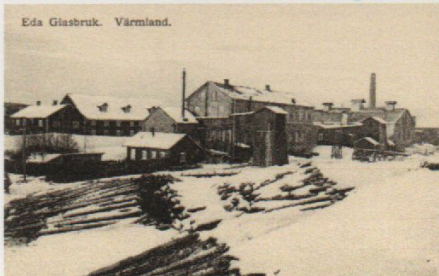
GÖTEBORG 9/6 1853 till Arvika & Eda

S.T. Herr Gust: Santesson

Affärsbrev om leverans av salt med ångaren Trätälja.

Adressaten

Eda glasbruk startades 1835 under namnet Emteruds glasbruk. Det gick dåligt och ägarna tvingades stänga bruket 1838. År 1842 övertog brukspatron **Gustaf S. Santesson** bruket. Han utvecklade Eda till ett betydande glasbruk.

Eda Glasbruk. Värmland.

Postanstalter:

Arvika postkontor i inrättades 1/1 1839. Eda poststation inrättades 1/1 1875, namnändrades **Hulteberg** 1/5 1876, drogs in 31/1 1879. Eda glasbruk poststation inrättades 1/10 1912, namnändrades 15/5 1939 till Eda, drogs in 31/5 1967.

&

Glasbruk

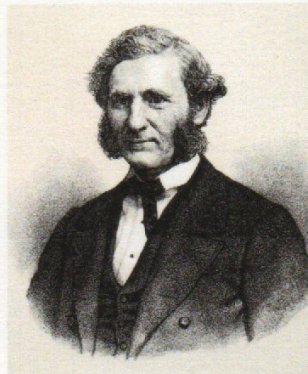

GÖTEBORG 28-29-30/11 1869 till Svenljunga & Limmared
 Her. Fred: Brusewitz
 Post med förhinder, två dagars försening. Okänd orsak.
 Adresseringen antyder lösväska.

Frimärket är analyserat och positionerat:
 Plåt 8, position 57, grundtyp 2, stadium 2.
 Individuella fel: Avskavd medelpunkt i
 nedre vänster hörn, brott på inre ramlinjen
 höger sida vid "F".

Adressaten

Fredrik Ludvig Brusewitz, f 1816, d 1888, elev vid Chalmerska slöjdskolan, studerade glastillverkning vid Reijmyre och Bromö glasbruk, ingenjörsexamen 1836, studier i Danmark, England, Tyskland. Anställd 1837 vid Skönviks glasbruk, förvaltare 1839-1844. 1844 anställd vid Eda glasbruk, där han introducerade press-glastillverkning, genom formar inköpta för Skönvik. Från år 1847 förvaltare vid **Limmareds glasbruk**. Från 1883 blev han ensam ägare av bruket. Limmareds glasbruk är idag landets äldsta i drift. Brusewitz var ledamot av riksdagens första kammare 1866-1875. Annonser t.v. ur Aftonbladet 30/3 1846.

Limmareds Egendom och Glasbruk, belägen i Göteborgs Län, Rindö Härad, Tranemo, Hassebu och Åsarps Socknar, komma, under nästintordade sommar, å den dag, som främdeles varor beständ och kungjord, att till den mestjudande försäljas.

Egendomen består af 1 mantal Säteri, 1 mantal Rå och Rör, 12 1/2, mtl Frälse, jemts en mängd Torplagenheter, samt 6 par Qvarnar och 3 ne Slagar. — Glasbruket, som tilligen under 3 månaders arbetstid tillverkar omkring 5000 Bytton-hundrade hvitt och 5000 Bytton-hundrade grönt smågås af siffa sorter, har den synnerliga fördelen, att på stället, till orcus handlande utmoge, afsätta tillverkningen.

Limmareds Säteri är väl bebyggd, har vacker belägenhet, stor väl värdad Trädgård samt vidsträckt ågor och Skogar. — Säteriets Byggnader, hvarföre afgifterna äro betalte, hafva försäkring i Allm. Brandförsäkringsfonden för Landet, och Glasbrukets, samt Hemmanens och Torparnes byggnader äro försä rade i Länets Brandstods-fond.

Hugade Spekulanter kunna på stället under tiden taga kännedom om Egendomens och Glasbrukets beskaffenhet, och de, som genom brefvekling och närmare upplysningar, förde i sådant afseende vända sig till antingen H. Justitie-Rådet och Ridd. Grefve Carl Sparre i Stockholm, eller Hr Baron Adolf Fr. Fock, Junkping i Nässe, eller Expe-Befallningsmannen Hr C. E. Dånge, Svenljunga & Ekedahl.

&

Sågverk

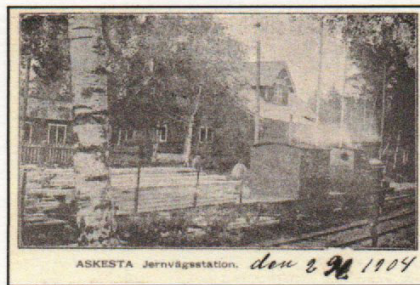
STOCKHOLM 21/4 1863 till Söderhamn, Söderala & Askesta
H. Herr Olof Söderholm

Enligt 1872 års Adressortlexikon hade Askesta sågverk lösväska från Söderhamn.

Adressaten

Brevens innehåll antyder att **Olof Söderholm** var en affärsidkare som kunde haft en egen väska. Men han tycks ha anlitat brukets väska. Den kom varje dag från Sandarne till **Askesta** med Marma-Sandane Jernväg. Måndag till lördag lämnades väskan vid ankomsten direkt till sågverkskontoret. Söndagar lämnades den i järnvägsstationen, där Askestaborna själva

hämtade sin post. Askesta är en småort i Söderala socken, Söderhamns kommun. Här fanns i slutet av 1800-talet ett av Norrlands största sågverk. En normalspårig järnväg anlades mellan Askesta och Sandarne vid kusten, färdig 1858. Sågverk och banan byggdes av James Dickson & Co med säte i Göteborg. Exportsågningen upphörde 1917.

&

Handelsman

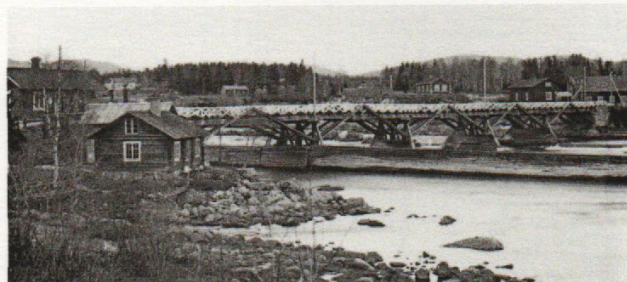
STOCKHOLM 20/4 1866 till Bollnäs & Arbrå
Herr L. Wallin

Adressen antyder en enskild postväska.
Men det kan bero på gammal vana.
Arbrå fick postkonotor 1/9 1865.
Ingen stämpel från Arbro.
Så väskan kanske fanns kvar?

Adressaten

Herr L. Walldin var troligen handelsman. Brevet handlar om Pris Courant (prislista). Arbrå är en tätort i Bollnäs kommun med läge i Ljusnandalen. Det som kallats för Arbåströmmarna har gett upphov till dåtida

och nutida industriella verksamheter. Fallhöjden har sedan gammalt utnyttjats med vattenhjul för linskätkar, kvarnar, anläggningar för sågning av timmer och hyvling med mera.

&

Lanthandlare

STOCKHOLM 24/6 1864 till Bollnäs, Regnsjö & Westerby
Handlanden And. Åkerlind

Brev i 2:a viktklass, signerat Sjöman.

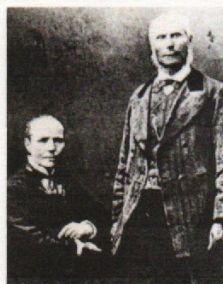
Enligt 1872 års Adressortlexikon hade Åkerlind lösväska från Bollnäs.

Regnsjö fick pst 1873

Adressaten

Anders Åkerlind var handlare i Västerby åren 1860-1884. På gården Frankbacken drev han en välsorterad lanthandel. På övervåningen hade han en festvåning för uthyrning. Västerby är en gammal klungby väster om

Regnsjö kyrka. Idag finns tre av ursprungligen fem gårdar kvar i byn. Det finns goda skäl för antagandet att Åkerlind var byborna behjälplig med sin postväska.

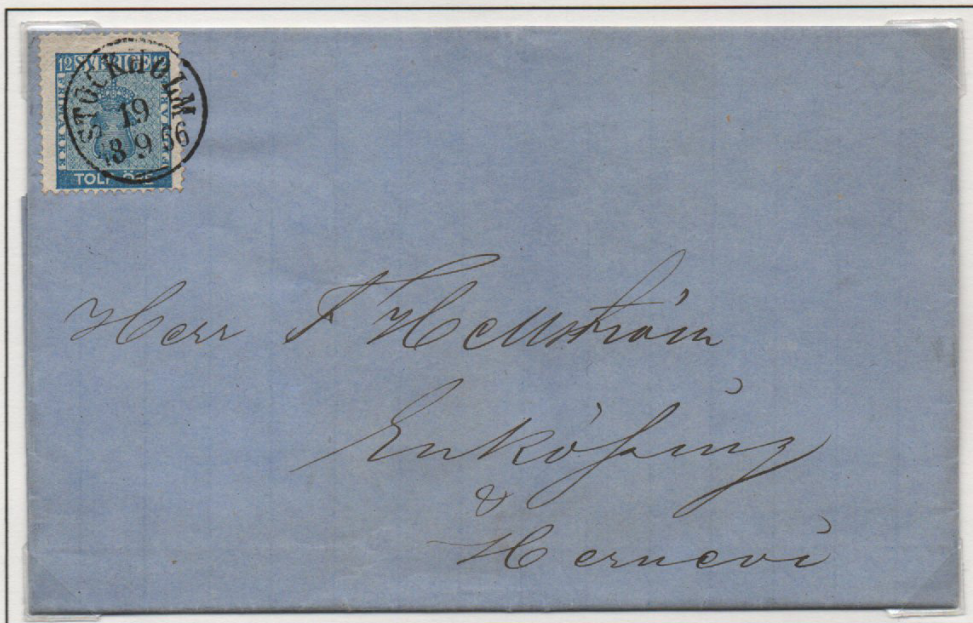

&

Sockenväska

Sockenväska - delad väska, blev möjlig från 1857

En viktig reform annonserades i Cirkulär 26 oktober 1857: Nu kunde "flera korrespondenter eller en hel socken" förenas om en gemensam lösväska. För detta betalades ett årligt arvode på 4 till 12 Riksdaler banco, beroende på brevolym och frekvens. Pengarna delades mellan postförare och postmästare. En person måste ta på sig ansvaret för den gemensamma lösväskan. Kommunombudet/väskans vårdare delade ut breven på kyrkbacken på söndagen - de som inte förut hade avhämtats av adressaten.

STOCKHOLM 19/9 1866 till Enköping & Hernevi
Herr F. Hellström

Adresseringen antyder sockenväska. Enligt postverkets årsredovisning vårdade postkontoret i Enköping 71 lösväskor år 1866. Av dessa var 7 sockenväskor. Hernevi kyrka ligger ca 10 km norr om Enköping. Bruks- eller privat väska kan dock inte uteslutas. Enligt 1872 års Adressortlexikon hade Hernevi kvarn lösväska från Enköping.

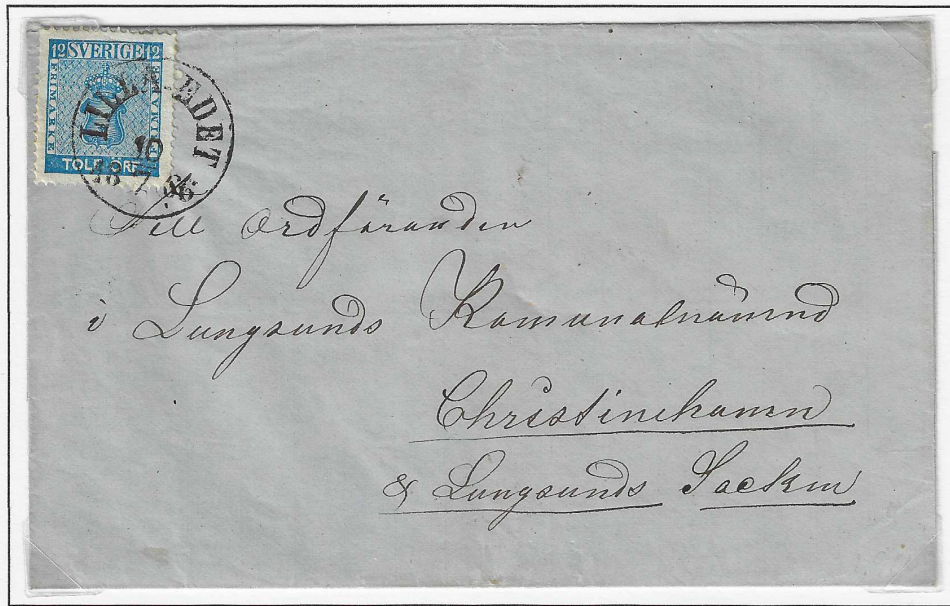
Adressaten och avsändaren

Herr F Hellström, tilltalas med Broder Hemström i brevets inledning, vilket tyder på goda affärsrelationer. Brevet är präglat med Julius Slöör redskapshandel i Stockholm sigill. Det hänvisar till bilaga med efterfrågade priser, ej bevarad.

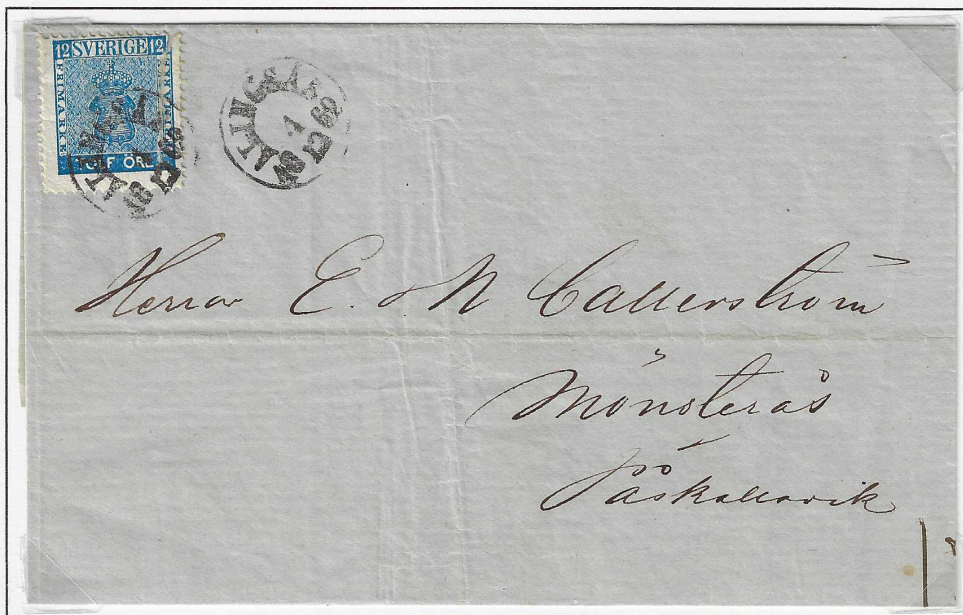
&

Socken-/gemensam väska

LILLA EDET 10/7 1966 till Christinehamn & Lungsunds Socken
Till ordföranden i Lungsunds Kommunalnämnd.

Vid kommunreformen 1862 delade Lungsunds socken; De borgerliga frågorna tillföll Lungsunds landskommun som 1967 uppgick i Storfors köping, nu Storfors kommun. De kyrkliga frågorna stannade i Lungsunds församling, som 2010 gick upp i Storfors församling.

ALINGSÅS 4/12 1862 till Mönsterås & Påskalavik
Herr E. M. Callerström

Enligt 1872 års Adressortlexikon hade Påskalavik köping lösväska från Mönsterås.
Påskalavik fick en poststation den 1/1 1876.

Adressaten

Erik Callerström, född 1830, var en framgångsrik affärsman. Han anlade ett garveri, benkvarn och frörenseri. Han exporterade trävaror, som skeppades ut på

fartyg byggda på eget varv. Där byggdes bl.a. skoner-ten *Aurora Australis*, berömd för sin skönhet och snabbsegling. Han drev även Emsfors pappersbruk till 1888.

medf

Medföljer NN post

Post till resande kunde märkas Poste Restante. Då skulle adressaten själv hämta sitt brev på postkontoret. När den resande vistades hos någon med fast adress på orten var det praktiskt att märka brevet **medföljer NN post/brev**. Sådana brev kan ha:

- sorterats för att skickats med i NN:s väska när den kom in
- burits ut med NN:s post på orter där stadsbrevbäring förekom
- sorterats för utlämning när NN kom för att efterfråga sin post

KRISTINEHAMN 18/12 1858 till Norrstälje

Auditören Wälborne Herr Sten J. Gute

Notering: **Medföljer** Häradshövding Isbergs post.

Om det inte fanns lådbrevbäring i Norrstälje så bode det betyda att häradshövdingen hade postväska.

Befordran: Via Stockholm och Grisslehamnspostens diligens till Norrstälje.

Adressaten

Auditören Herr Sten J. Gute har inte gått att spåra. **Fredrik Isberg** hittas i husförhörslängden under **Bonäset, 6:e roten i stadens utkant**, född 1813 i Stockholm, död 1874. Isberg var häradshövding 1851-1874 i Mellersta Roslags domsaga i Stockholms län. Han företrädde borgarståndet i Norrstälje,

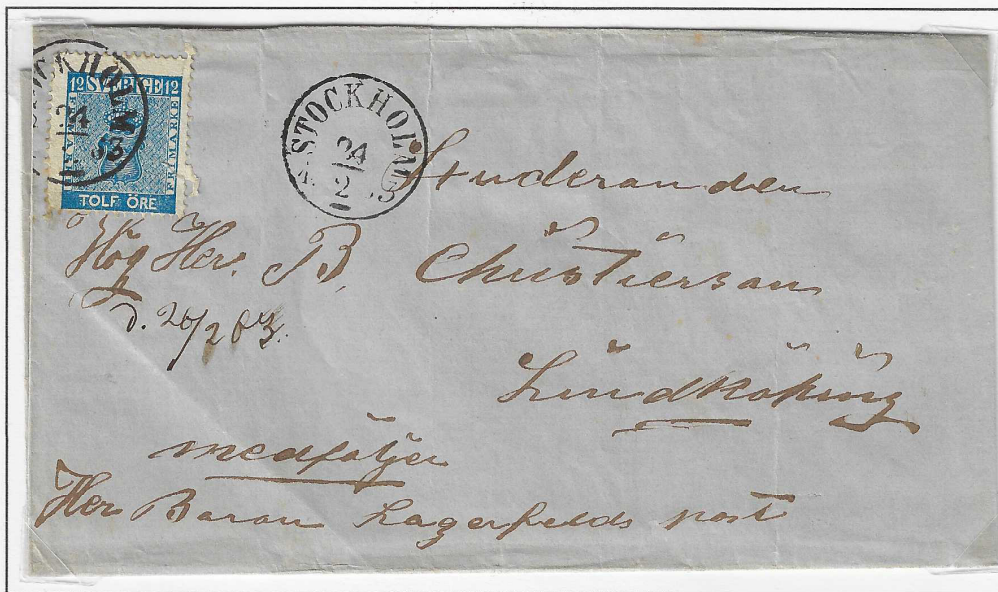
Skänninge och Östersund vid ständsriksdagen 1862/63 samt Norrstälje vid ständsriksdagen 1865-1866. Han var därefter ledamot av riksdagens andra kammare 1867-1869 och 1871-1874.

År 1859 grundade han tillsammans med handelsmannen Stenberg Roslagens sparbank.

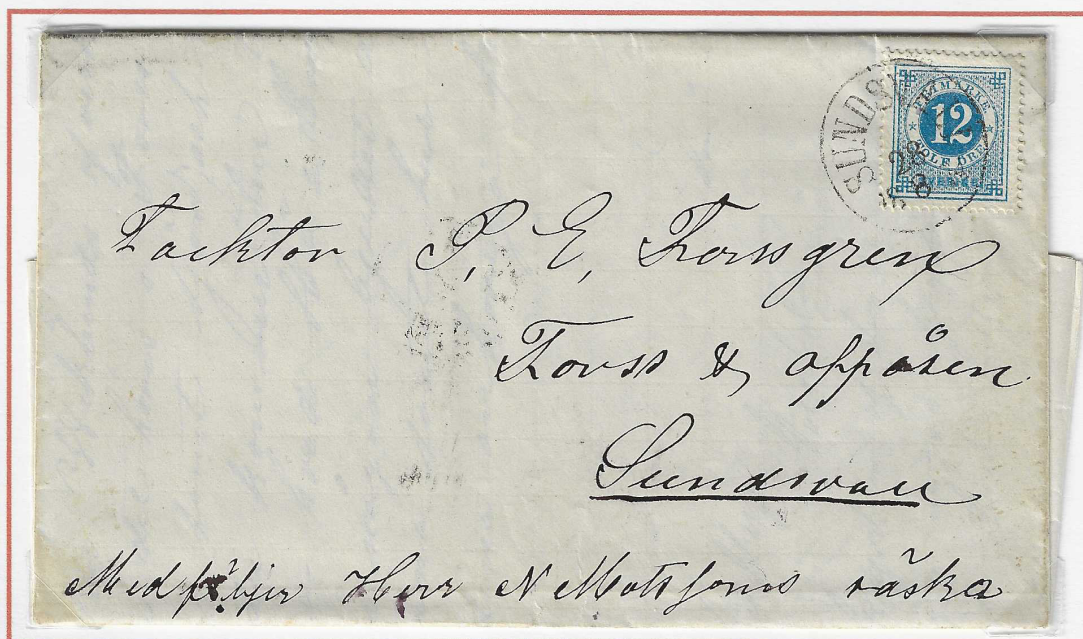
medf

Medföljer NN post

STOCKHOLM 24/2 1863 till Lindköping
Studieranden Hög. Herr. B. Chritierson
Notering: Medföljer Herr Baron Lagerfelds post

Adressaten Studieranden Christierson har inte gått att spåra. Men väskans innehavare var högst sannolikt Friherre Gustaf Axel Fredrik Lagerfelt, kapten vid Andra Livregementet och Kabinettkammarherre, f 1832, d 1923. Han ägde Lagerlunda herrgård 8 km väster om Linköping.

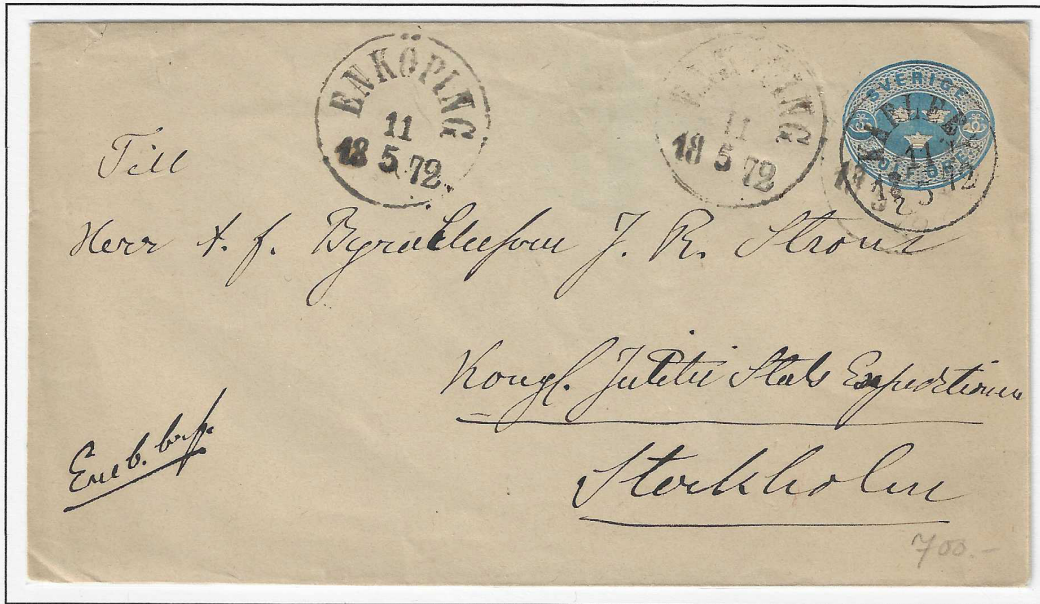
SUNDSVALL 28/8 1874 till Forss & Oppåsen Sundsvall
Faktor P. E. Forsgren
Notering: Medföljer Herr N. Mattsons väska.

Brevet är adresserat enligt en ny rekommendation - kungörelse november 1872:
"på försändelse till lösväska bör, där så kan ske, namnet på egendom, bruk, boställe, socken, mm anges helst direkt efter adressatens namn, före adressorten, som helst bör understrykas."

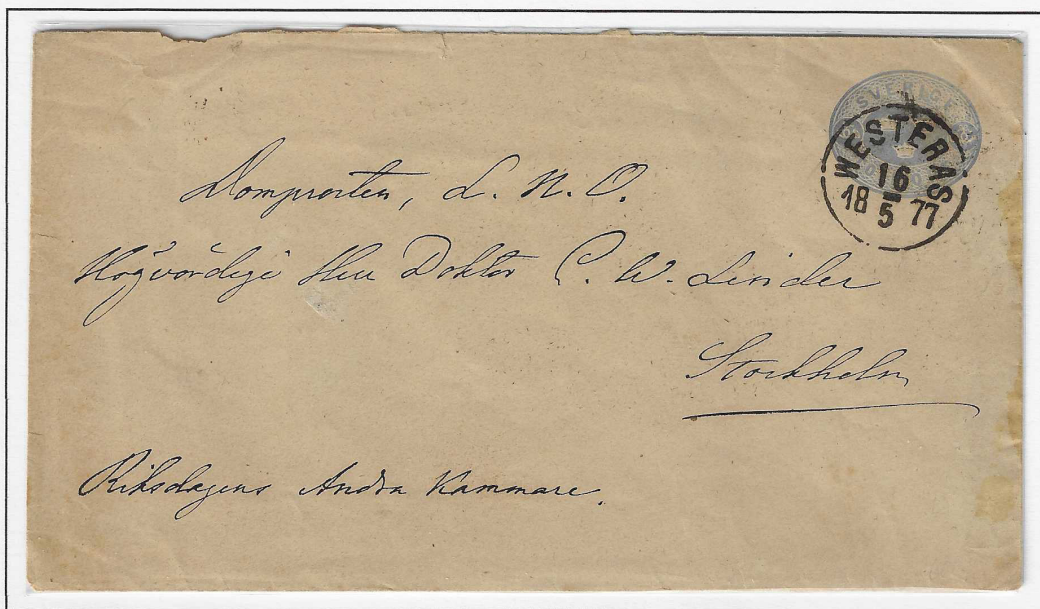
Myndigheter och institutioner

Det är inte långsökt, många myndigheter och institutioner hade egna postväskor som transporterades fram och tillbaka mellan verksamheten och posten. De var i allmänhet så välkända att ingen särskild adressering behövdes. Enskild tjänsteman står ofta före institutionen.

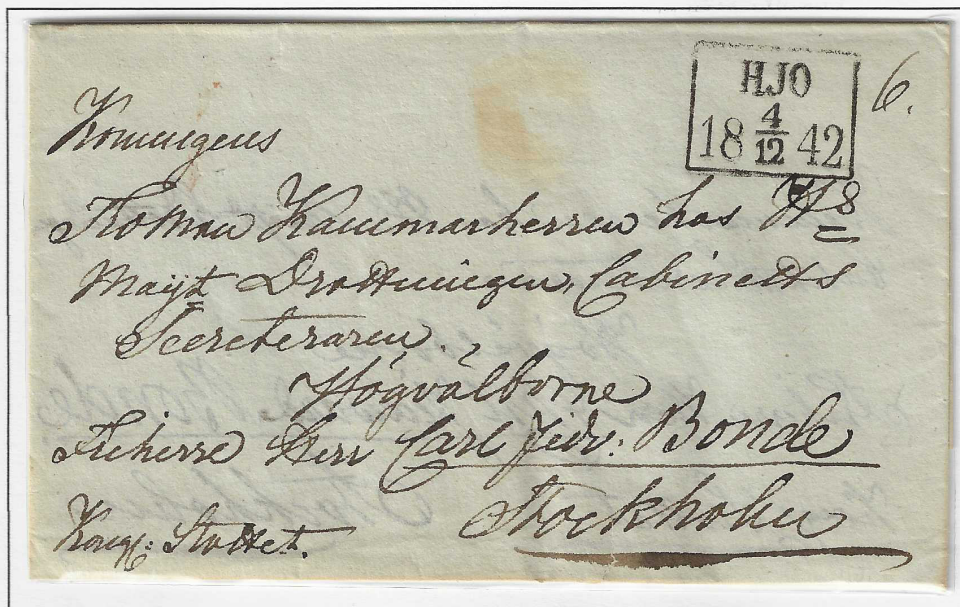

KARLEBY 11/5 1872 över Enköping 11/5 till Stockholm
Till Herr A. F. Byråchefen J. R. Stronz, Kongl. Justitie Stats Expeditionen.
Befordran: Karleby-Enköping kärrpost, Enköping-Stockholm sommartid troligen i säck per ångbåt.

WESTERÅS 16/5 1877 till Stockholm, Riksdagens Andra Kammare, Domprosten C. W. Linden.
Att riksdagen hade vaktmästare som bar ledamöternas post fram och tillbaka mellan riksdagshuset och posten få ses som självklart. Åren 1935 till 2002 fanns en postexpedition i Riksdagshuset. Den hade följande dagstämplor:
STOCKHOLM RIKSDAGSHUSET 20/2 1935 till 16/10 1955
STOCKHOLM 46, 17/10 1955 till 31/1 1957
STOCKHOLM 46 RIKSDAGEN 1/2 1957 till 14/10 2002.

Kongl. Slottet

HJO 4/12 1842 till Stockholm, Kongl. Slottet

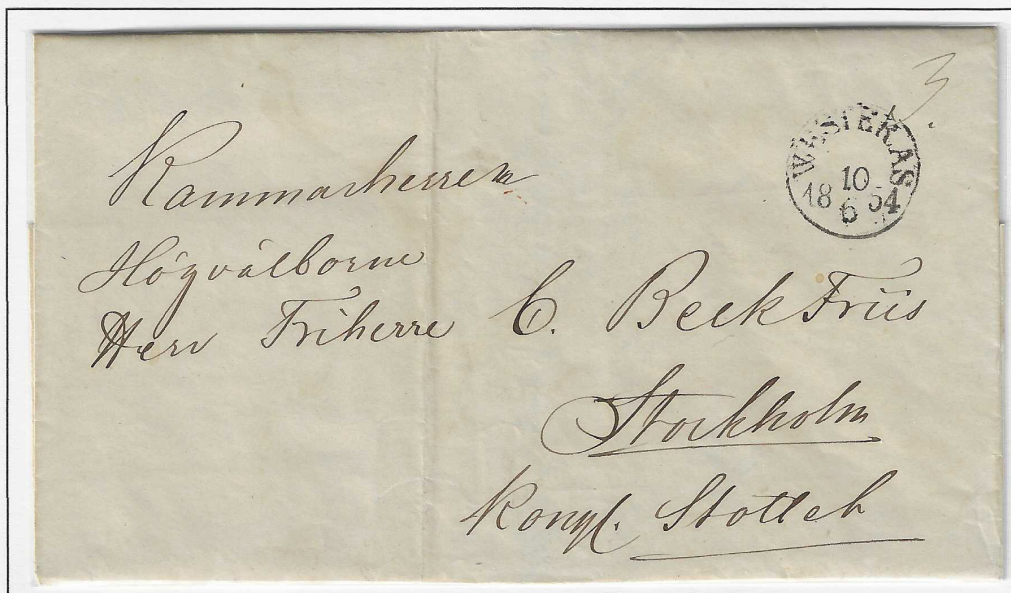
Konungens Troman Kammarherren hos H^s Majjt Drottningens Cabinetts Sekreterare
Högvalborne Friherre Herr Carl Jedv: Bonde.

Porto Hjo-Stockholm: 6 skilling banco, taxa 1835 till 30/6 1855.

Adressaten Carl Jedvard Bonde, f. 1813 på Ericsbergs slott, d. 1895 på samma plats,
var en svensk friherre, hovman och historisk samlare.

Kungliga slottets väska

kan på goda grunder antas ha förts av en kurir mellan slottet och postkontoret i Gamla stan.

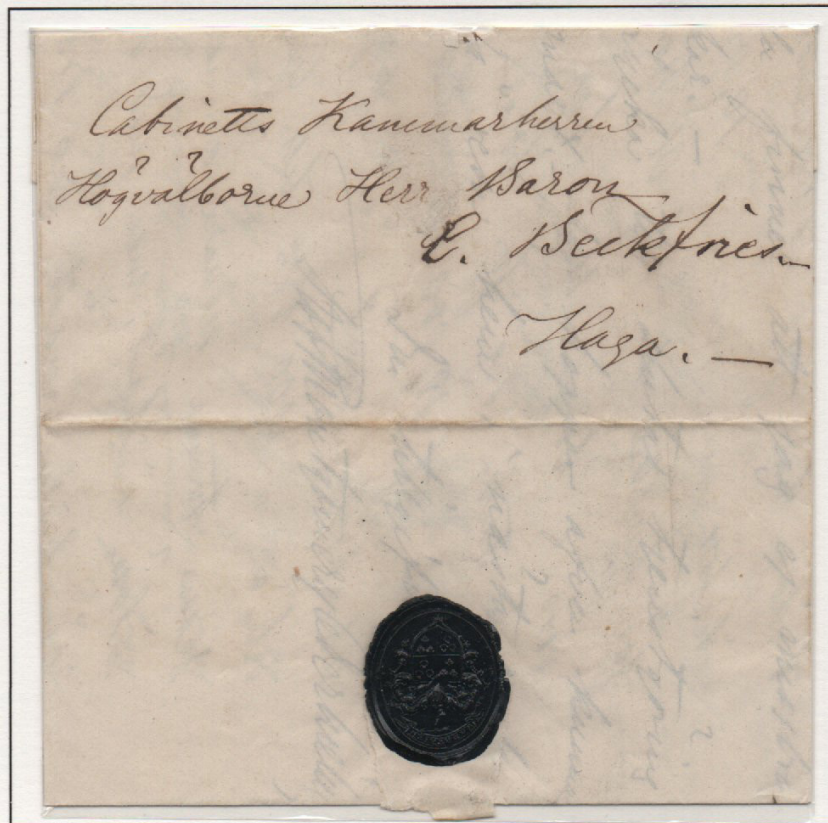
WESTERÅS 10/6 1854 till Stockholm, Kongl. Slottet

Kammarherren Högvalborne Herr Friherre C. Beck-Friis.

Porto Västerås-Stockholm: 5 skilling banco, taxa 1835 till 30/6 1855.

Adressaten Corfitz Augustin Beck-Friis, f 1824 i Stockholm, d 1897 på Börningeklostets slott,
var friherre, diplomat och kabinettskammarherre hos Karl XV, riksdagsledamot 1850-1884,
1873-82 ordförande i Malmöhus läns hushållningssällskap, 1881 hedersledamot av Lantbruksakademien.

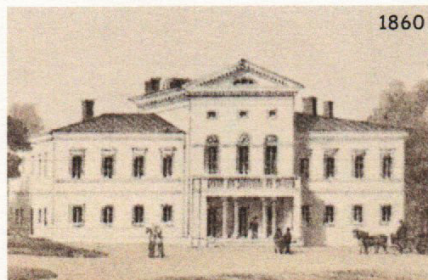
Haga slott

Cabinetts Kammarherren Högvalborne Herr baron C. Beckfries Haga.
Daterat Stockholm D. 29 Juni 1854,
Undertecknat Robert Montgomery Cederhielm.
Förseglat med dennes sigill.

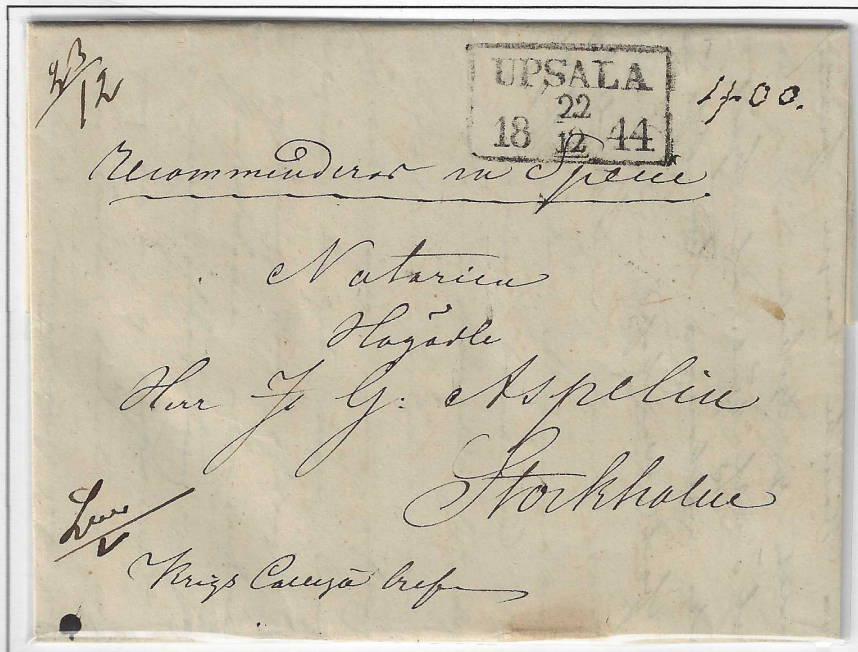
Brevet kan vara befördrat i **kurirväska** mellan slotten, **eller** slottets allmänna **postväska**. Då brevet saknar kartering går det inte att avgöra om det har hanterats av allmänna posten som lösbrev. Handbrev kan inte uteslutas.

När hovet befann sig på Haga är det rimligt anta att brev från posten skickades dit direkt, istället för omvägen via slottet i Stockholm. Samtidigt får man anta att det ofta fanns ärenden som lämpligen avhandlades via brev mellan personal vid de två slotten. Vid tiden för brevet pågick riksdag i Stockholm.

&

Krigs kollegium och Krigsakademien

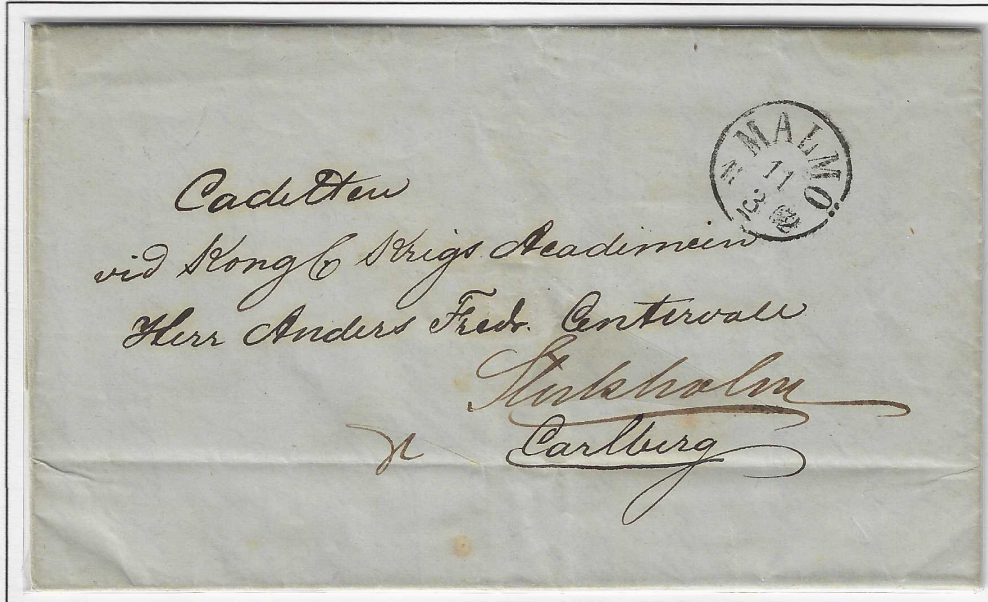

UPSALA 22/12 1844, Rekommenderas in Specie, till Stockholm, Krigs Collegie brefven
Notarien Högäde Herr J. G. Aspelin.

Betalt brev av privat karaktär, affärsbrev, följde lätt med i tjänsteväskan.

Porto Upsala-Stockholm 4 skilling banco, taxa 1835 till 30/6 1855, rekavgift 12 sk. b:o gällde 1812-1852.

Adressaten Johan Gottlieb Aspelin, 1818-1855, blev **kammar skrivare i Krigskollegium** 1844,
från 1850 kammar skrivare i Krigsakademien. Reste till Norra Amerika omkring 1852 och avled där 1855.

MALMÖ 11/3 1862 till Stockholm & Carlberg.

Cadetten vid Kongl. Krigsakademien Herr Anders Fredr. Centerwall.

Från postkontoret i Stockholm i **Krigsakademiens postväska**, troligen transporterad med egen personal.

Till utgången av år 1865 kunde avsändaren betala kontant, utan att frimärka brevet.

Adressaten Anders Fredrik Centerwall, 1845 - 1907, **kadett vid Krigsakademien Carlberg** 1861, examen 1864.
En lång rad meriter följde: Ledamot av svensk-norska gränskommittén 1877. Major vid Vaxholms artillerikår 1889.
Ledamot av kommittén angående nya bestyckningsplaner för befästningarna i Stockholms skärgård m.fl. platser
1891-1892. Överste och chef för Karlskrona artillerikår 1894. Generalmajor och chef för kustartilleriet 1901.